

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Prot. dr. Ioan Bude, Prof. Petru Călin, **Un unicat de arhitectură și artă bisericească: Biserica Ortodoxă Română cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” din zona „Dacia”** – Timișoara, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2019 – studiu monografic.

Autorii prezentului studiu monografic își propun să prezinte un locaș de cult ortodox urmărind îmbinarea canonică a aspectului *material*, privind edificiul în toată complexitatea lui artistică, cu aspectul spiritual, menit să-l apropie pe credincios de valorile religioase și estetice, ce se împlinesc în educația religioasă, care conduce la dăltuirea caracterului moral creștin.

De la început autorii precizează că prezenta biserică cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” este amplasată în conformitate cu prevederile planului urbanistic zonal, pe un teren liber de construcții în zona Pieții „Dacia”, în imediata apropiere a centrului de cartier *Circumvalațiunii IV – Timișoara*.

În urma demersurilor preliminare, s-a obținut la 14 octombrie 1993 autorizația de construcție și s-a trecut la sfințirea locului cu înfigerea Sfintei Cruci de către Mitropolitul Nicolae Corneanu la 14 februarie 1994; apoi,

la punerea pietrei de temelie, la 28 iunie 1994, încât cea dintâi slujbă s-a oficiat la nivelul de la demisol, la *vecernia* din 5 decembrie 1994.

Referitor la **cuprinsul** prezentului studiu, reținem analiza pertinentă a *arhitecturii, picturii și sculpturii*, urmată de un capitol referitor la programul liturgic, pastoral, cultural-religios al bisericii, și de două *schize biografice* menite să immortalizeze venerabilele nume ale celor implicați direct în edificarea locașului de cult, precum și ale membrilor consiliului parohial din acea perioadă.

Referitor la *arta bisericească* a unui locaș de cult, se are în atenție totdeauna trei domenii de bază: *arhitectura, pictura și sculptura*, a căror abordare se poate face din variate unghiuri de analiză.

Vom reda pe scurt modelul în care acestea sunt abordate în studiul de față.

Arhitectura

S-a spus că arhitectura este o știință, o artă, sau o industrie. Arhitectura face parte din sistemul artelor frumoase vizuale, spațiale. Elementul esențial într-o operă de arhitectură îl constituie adaptarea produsului finit la o anumită folosință.

În ce privește biserica parohială din zona „Dacia”, arhitectul a urmat fagașul analizelor tipologice și istorice, care au generat zestrea națională a locașurilor noastre de cult, preluând din trăsăturile monumentelor noastre bisericești elementele care pot fi adaptate ca teme de proiectare, având în atenție opțiunile beneficiarului, fără însă a se încălca normele și principiile *arhitectonice „clasice”, sendimentate în tradiție* ca trăsături teologice fundamentale ale locașului de cult, la care se adaugă teologia artei bisericești.

Concepția arhitectonică după care s-a realizat biserica parohială din zona „Dacia” -Timișoara, respectă întru totul cerințele stilului bizantin, în contextul arhitectural românesc.

În concret, trăsăturile stilului bizantin, de structurare interioară, în sens transversal se evidențiază în cele trei părți ale bisericii: *altarul* (cu anexele liturgice: proscomidiar și diaconicon), *naosul și pronaosul* cu încorporarea planului *cruciform* (cruce greacă înscrisă) a planului triabisal, cu proiecția pe verticală a turlei (amplasată pe naos și supraînălțată prin tambur), precum și cu includerea cafasului pe verticala pronaosului. De menționat că un *pridvor brâncovenesc*, armonizat cu un *foișor-clopotniță*, ambele integrate unui ansamblu arhitectonic (crucea greacă înscrisă), constituie o noutate, o creativitate și progres în arhitectura din Banat.

Dar și mai mult, biserica din zona „Dacia” întrunește sintetic și

armonios, în arhitectura sa, trăsăturile specifice fiecărui stil zonal din cuprinsul țării noastre. Astfel, planimetria în formă de „*cruce greacă înscrisă*”, cu aspect trilobat face trimitere la biserica „Sfântul Nicolae Domnesc” de la Curtea de Argeș; iar turla centrală pe naos, cu învelitoarea în stil „cloche” este inspirată după turla de deasupra porții de intrare în incinta Catedralei Unirii din Alba Iulia. Apoi, *cornișa* largă de 2 metri, fără jgheaburi și burlanul este reprodusă urmând modelul tradiției arhitecturii moldovenești, iar pridvorul brâncovenesc deschis pe trei laturi, deasupra căruia se înalță foișorul-clopotniță, constituie un element original, atipic în arhitectura bisericească, deschizând noi perspective pentru exegeza teologiei locașului de cult ortodox.

Atfel, biserica din zona „Dacia” prezintă stilul bizantin „*autohtonizat*” prin coeficientul de creativitate al arhitectului proiectant, inspirat de evoluția teologică a peisajului național în contemporaneitate.

Pictura

După cum se știe, Biserica Ortodoxă sintetizează adevărul de credință prin itermendiul artei bisericești spritualizată, în special prin pictura menită să amplifice în sufletele credincioșilor mesajul evlaviei liturgice. Astfel, icoana devine o formă intuitivă de percepere a cuvântului și de transmitere a harului divin mântuitor, încât valoarea duhovnicească a

locașului de cult este dată în mare măsură de reușita iconografică.

Lucrările de pictură ale bisericii cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh” din zona „Dacia” – Timișoara au fost efectuate pe o perioadă de 4 ani (1999-2003) și realizate pe o suprafață murală de 1870 mp.

Cartea prezintă în amănunt locul de distribuire a icoanelor în altar, naos, pronaos și turlă cu respectarea integrală a picturii *bizantine*, dar și a celei *românești*, evidențiată, bunăoară, în pictura din pridvor care actualizează pentru prima dată în Banat *frescele brâncovenești de la Polovragi și Hurezi*.

Dimensiunea tematică se desfășoară pe 2/3 compoziții de grup, scene de inspirație biblică în altar, iconostas, naos, pronaos; iar spațiul de 3/5 este ocupat cu portrete individuale.

Tematica dogmatică urmează modelul din Muntenia, și este extrasă cu prioritate din Noul Testament.

Icoana Mântuitorului este înscrisă în majoritatea compozițiilor narrative de inspirație biblică (peste 60 la număr), fiind întâlnită în toate componentele structurale, de la pridvor până la altar.

Elementele peisagistice, de decor, prezente în structura unor importante icoane, potențează capacitatea narativă a compozițiilor, precum scenele din viața Mântuitorului; iar culoarea, cu puterea ei de sugestie, impulsionează capacitatea de percepție a imaginii artistice.

Multiplele efecte artistice sunt date de poleiurile decorative și simbolurile executate cu foiță de aur (21k), simbolizând harul divin, care asemenea aurului topit, fluidizează și transfigurează trupurile sfinților; iar mulțimea chipurilor aureolate reprezintă o particularitate specifică spiritualității ortodoxe, menită să imprime cele mai profunde simțăminte de evlavie în sufletele credincioșilor.

Pe de altă parte, unicitatea picturii acestei biserici rezidă în întrunirea tematică a celor patru tehnici cunoscute: fresca, tempera, mozaicul și vitraliul, executate nu doar decorativ, ci și tematic, spre a sugera că dincolo de valențele propriu-zise ale artei bisericești se află înțelesuri mult mai profunde, de ordin dogmatic, liturgic, biblic și istoric, o întregă teologie în culori și imagini.

Realizat la nivelul I - demisol, vitraliul constituie un unicat în arta bisericească ortodoxă. Respectând integral toate prevederile erminiei picturii bizantine, iconostasul din vitraliu constituie o admirabilă premieră, cu valoare de unicat în ortodoxie, demonstrând totodată că aici s-a depășit cu succes concepția potrivit căreia vitraliul ar fi impropriu artei iconografice bizantine. În exteriorul bisericii, se evidențiază într-o nișă icoana de hram: *Pogorârea Sfântului Duh*, iar deasupra ușii principale este *Pisania* înscrisă în chenar.

Sculptura

Dintre piesele de sculptură care împodobesc acest Sfânt Locaş se evidențiază în mod deosebit *iconostasul, proscomidarul și Sfântul Mormânt*.

Iconostasul, catapeteasma sau tâmpla acestei biserici constituie piesa „de rezistență” a artei bisericești, de mare exigență iconografică din care sunt excluse și cele mai mici proporții; afirmându-se ca un ansamblu de sculptură prin *monumentalitate* și prin *atributele artistice* încorporate. Geometrismul general este înnobit de motive fitoforme (frunze și vrejuri de acant), conferindu-i prin dispunere și execuție tehnică – o imagine de un real rafinament estetic. *Proscomidarul* adăpostește o frumoasă masă-dulap, sculptată și cu ușile traforate pe care se pregătesc Cinstitele Daruri din pâine și vin, ce vor fi sfințite prin prefacerea lor în Trupul și Sângele Domnului în cadrul Sfintei Liturghii. *Sfântul Mormânt* este o altă piesă unică, realizată din stejar, configurat în viziunea (stilizată) a unei *porți maramureșene*, din etnografia românească.

Exteriorul bisericii

În exterior, deasupra *pridvorului* se află un *foișor* în care este amplasată *clopotnița*, având trei *clopote* acționate electronic. *Ceasul* marchează sferturile, jumătățile și orele printr-un număr corespunzător de lovituri de ciocan, în două clopote cu tonalități diferite. *Turla* cu înălțimea de 29 metri în formă poligonală cu 8 ferestre,

are și cupola interioară pe care este pictată icoana *Pantocratorului*. Deasupra cupolei este montată o cruce dublă, trilobată, iar o altă cruce este montată pe muchia vestică a coroanei acoperișului bisericii. *Incinta* bisericii este amenajată cu spații florale în alternativă cu zone verzi, trandafirii și arborii de tuia. În acest frumos cadru natural, în dreapta aleii pietonale s-a construit între 2005-2008 o anexă denumită impropriu *capelă* făcând corp comun cu sfințitul locaş de cult. Aici se oficiază parastasele.

În stânga intrării principale în curtea bisericii, se află o troiță din lemn, iar în stânga intrării secundare în curtea bisericii se află o altă troiță, oferind o ambianță de evlavie.

În curtea bisericii se află și clădirea *Oficiului parohial*, ridicată între 2013-2014; în care, pe lângă calitatea ce o deține, se oferă și ca spațiu în care se desfășoară activitățile catehetice ale tineretului.

Pe lângă acestea, în 2014 s-au realizat și *utilitățile de apă și canal*, pentru nevoile bisericii și ale credincioșilor, iar în 2018 s-a montat pentru peretele dintre sud al bisericii o *cișmea din marmură albă cu trei robineți*.

Recent, în mijlocul incintei bisericii a fost amplasat monumentul prototip intitulat *Centenar de jertfă și înălțare* (1918-2018), compus dintr-o piesă rotundă de marmură, semnificând *trupul* rotund ca o pâine al României Mari, cuprinzând jertfele tuturor eroilor, martirilor și sfinților români.

Am văzut până aici elementele comune, dar și cele particulare în

arhitectura, pictura și sculptura bisericii din zona „Dacia” – Timișoara.

Mai departe, prezentul studiu monografic ne descoperă și unicatul activității misionar-pastorale săvârșită de cinstiții slujitori, *cu multă dăruire, în numele lui Hristos și al Bisericii Sale*.

Astfel, pe lângă programul comun desfășurat la nivelul fiecărei parohii, acitivitatea misionar-pastorală desfășurată aici își amplifică rodirea duhovnicească, concretizată în mai multe aspecte, după cum urmează:

1. Încă din 2004, *Părintele lector univ. dr. Ioan Bude* își exercită activitatea didactică sub o formă pastorală, organizând cu regularitate în fiecare zi de luni, între orele 18,30-20,30, un *curs intensiv de studiu biblic* cu participarea aprox. 70-90 credincioși.

2. Evlavia liturgică specifică spiritualității ortodoxe este amplificată prin *Liturghiile pastorale* oficiate în fiecare sâmbătă începând cu ora 11, cu participarea mai multor categorii de credincioși.

În primul rând, *Liturghia dedicată părinților și copiilor botezați* în anul anterior. Copiii astfel educați, vor deveni membrii ai grupului „*Inocentia*”, apoi ai *Asociației de tineret „Paideia”* aparținătoare acestei parohii.

În al doilea rând, *Liturghii speciale cu participarea tinerilor cununați anul anterior* – care se spovedesc și se împărtășesc cu acest prilej.

În al treilea rând, *Liturghia pastorală dedicată răposaților din anul precedent*, cu oficierea unui parastas urmat de un cuvânt de mângâiere.

Pe de altă parte, programul „*Hristos împărtășit copiilor*” se aplică în fiecare duminică și sărbătoare prin împărtășirea aprox. 120-150 bebeluși.

Apoi, în fiecare primăvară și toamnă se țin simpozioane naționale și internaționale de creație literar-religioasă, desfășurate sub genericul: „*Cultul eroilor*”; „*Lumină lină*”; „*Per aspera ad astra*”; „*Columna 2000*”; cu lansări de carte și premieri pentru creațiile mai deosebite. (În 26 de ani de funcționare au avut loc peste 20 de lansări de carte, dintre care 8 au fost ale Părintelui lect. univ. dr. Ioan Bude).

De cel puțin 4 ori pe an, *Părintele Mitropolit Ioan* vizitează și povățuiește pe credincioșii acestei parohii.

Din 2004 se desfășoară festivalul „*Cântecelul Betleemului*”, având ca scop *reactivarea corurilor bisericesti parohiale*.

Annual, de Paști, de Crăciun, de 1 și 8 martie au loc serbări susținute de corul mixt al parohiei, de corala „*Inocentia*”, precum și de școlile generale și de *grădinițele* aflate în proximitatea bisericii.

Ultimul capitol al prezentului studiu îl constituie „*câteve schițe biografice*” a celor implicați în edificarea bisericii. De fapt, cu știința, talentul artistic, îndemânarea și realizarea efectivă a arhitecturii, picturii și sculpturii ne-am întâlnit deja în reușitele concretizate în imaginile foto pe care le-am extras din anexa volumului. Schița biografică prezentată aici confirmă competența, spiritul artistic și dăruirea înaltelor personalități care au creat acest monument unicat, născut în timp, spre a eterniza numele binecuvântate de Dumnezeu, care s-au implicat în edificarea lui: specialiști de înaltă

calificare profesională, alături de membrii consiliului parohial, preoți și mireni, din timpul și de după contruirea acestei biserici.

Din schița biografică privind autorii prezentului volum, reținem cu simțăminte de aleasă cinste numele *Profesorului Petru Călin*, erudit cercetător, editor și critic dramatic, dar și teolog autodidact, angajat efectiv la elaborarea proiectului tematic și cromatic, precum și la realizarea iconostasului unicat din vitralii.

Cât privește pe parohul bisericii, *Părintele Ioan Bude*, *lector universitar și protopop al Timișoarei*, s-a dovedit a și sufletul acestui sfințit locaș de cult. Doctor în teologie, cu lucrări de referință în domeniu, a onorat catedra de Studii Biblice la Facultățile de teologie din Timișoara și Caransebeș, iar ca *protopop al Timișoarei* a elaborat lucrări esențiale privind istoricul și activitatea religioasă a parohiilor ortodoxe timișorene.

În concluzie, unicitatea arhitectonică, ca și cea a artei bisericești, precum și dinamismul liturgic, pastoral-misionar, patriotic și cultural dovedesc pe deplin că locașul sfințit de cult din zona „Dacia” – Timișoara, este o *Biserică vie și permanent lucrătoare*. Iar studiul de față reprezintă o caldă invitație de a-i trece pragul spre împărtășirea din harul Duhului Sfânt, al cărui hram îl poartă, și care-i este propriu, viu și lucrător.

Parafrazându-l, în încheiere, pe Tudor Arghezi, vom spune: fii binecuvântat sfințit locaș de cult, cinste celor care, într-o formă sau alta, și-au adus aportul la construirea Ta; și mai departe: *fii binecuvântată carte, cinste celor care te-au scris!*

Preot prof. univ. dr. Sorin Cosma

Simon Sebag Montefiore,
Ierusalim. Biografia unui oraș,
Editura Trei, București, 2012, 530 pp.

Abia anul acesta – relativ târziu față de anul apariției – mi-a căzut în mână un volum impresionant, atât ca număr de pagini, cât și ca informație.

Autorul, mai puțin cunoscut la noi, este istoric și scriitor, iar lucrările sale au fost până acum traduse în 35 de limbi. A publicat în reviste prestigioase de peste hotare și a scris cărți cu conținut predominant istoric. Cu siguranță, cartea despre Ierusalim este una dintre realizările sale cele mai importante.

Pentru această carte a primit deja numeroase aprecieri de la politicieni până la scriitori, istorici și oameni de presă, care s-au grăbit să îl felicite și să scrie numai cuvinte de apreciere la adresa acesteia.

Aș aminti doar două astfel de opinii: „Istoria Ierusalimului, alcătuită de Montefiore, este rodul îmbinării dintre pasiune și erudiție. O realizare impresionantă”; „Probabil că există un Ierusalim ceresc; însă cu siguranță există unul terestru. Meritul cel mai de seamă al acestei cărți este faptul că reușește să le adune pe amândouă într-o biografie monumentală” (coperta 4).

Lucrarea este probabil cea mai la îndemână „mică istorioară” cu privire la Ierusalim, cetatea păcii, cetatea lui Dumnezeu. Nu întâmplător autorul, în introducerea sa afirmă că „istoria Ierusalimului este de fapt istoria lumii” (p. 13).

Sprijinit pe o bogată bibliografie, dar și pe un foarte mare ajutor din partea reprezentanților religiilor care conviețuiesc în Ierusalim, volumul ne poartă prin istorie începând de la regele David, până în zilele noastre.

Partea I (pp. 35-138) este dedicată iudaismului. Aici se vorbește despre regele David, întemeietorul de drept al Ierusalimului, despre regii Iudeii, despre robia babiloniană, despre sosirea romanilor, despre Iisus Hristos, despre ultimul Irod și despre războaiele iudaice (pp. 1-138). Cum e firesc, dintr- perspectivă creștină, am fost foarte interesat de modul în care este redat capitolul despre Iisus Hristos (pp. 110-123). În mare, relatarea este neutră, adică din perspectiva istoricului care ține cont de Evangheliile, care până la urmă sunt singurele dovezi scrise cu privire la activitatea Mântuitorului. E adevărat, la un moment dat consemnează și miracolul Învierii, dar spune că de aici încolo faptele pot fi acceptate numai pe baza credinței. Sunt și câteva corecturi pe care autorul, ca istoric, le face unor evenimente istorice menționate în Evangheliile, dar acestea nu fac subiectul prezentării de față.

Partea a II-a este a păgânismului (pp. 139-152) și corespunde momentului în care Ierusalimul este asediat și cucerit de către armatele romane, pentru a deveni oraș roman și centru religios păgân pentru mai bine de 200 de ani.

Partea a III-a corespunde momentului în care împărații bizantini ajung să cucerească Ierusalimul și să

contribuie la ridicarea primelor locuri de pelerinaj din Țara Sfântă (pp. 153-176).

Urmează cucerirea arabă (anii 630-660) cu tot ce presupune aceasta, inclusiv zidirea pe Muntele Templului a unor locuri de închinare islamice (partea a IV-a, pp. 177-210).

Partea a V-a este epoca cruciadelor care se încheie cu cucerirea de către Saladin, sultanul Egiptului și Siriei, a Ierusalimului (pp. 211-272).

Urmează alte etape istorice ale Ierusalimului: perioada mamelucilor și a otomanilor (partea a VI-a și a VII-a, pp. 273-312).

Imperiul se intitulează partea a VIII-a și corespunde unor cuceriri vremelnice de către conducători și oștiri din Europa și din Orient (pp. 313-368).

Ultima parte, a IX-a, este dedicată sionismului, adică mișcării de refacere a Ierusalimului evreiesc, inclusiv prin ceea ce se numește „războiul de șase zile” din anul 1967.

Epilogul se intitulează generic: „Dimineața în Ierusalim: de atunci până acum” (pp. 489-507). Este o trecere în revistă a felului în care a evoluat Ierusalimul după războiul din 1967 și până în prezent. Cum se desfășoară o dimineață banală pentru cei care poartă de grijă locurilor sfinte pentru cele trei religii monoteiste, încheie foarte plastic acest volum.

Autorul face parte dintr-o tradiție evreiască, dar niciunde nu se simte vreo părtinire sau vreun subiectivism cu privire la celelalte religii. Dimpotrivă, atunci când vorbește

despre coloniile evreiești din Ierusalimul de Est, autorul este mai degrabă rezervat.

Ne miră și naște în noi admirație deosebită istoria bogată și fascinantă a Ierusalimului. Câți nu au dorit să aibă în stăpânirea lor această cetate? Câți nu și-au dat viața pentru ea? Câți nu s-au crezut stăpânii nemuritori ai cetății veșnice? Dar iată că acum nimeni nu poate spune că Ierusalimul îi aparține în totalitate. Deși, pe harta politică a lumii lucrurile stau diferit.

Recomandăm cu toată căldura acest volum, deopotrivă plăcut, fermecător și deosebit de util și încheiem, prin două citate care redau foarte bine importanța Ierusalimului pentru omenire: „Fiecare om are două orașe, pe al său și Ierusalimul” (p. 488); „Ierusalimul este singurul oraș care există de două ori: în cer și pe pământ” (coperta 2).

Preot lect. univ. dr. Marius Florescu

Preot Marian Vild, **Studii biblice**, Editura Universității din București, 2018, 159 pp.

Volumul de față cuprinde un număr de șase studii publicate de *părintele lect. univ. dr. Marian Vild* în perioada 2008-2016 în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian

Patriarhul” din cadrul Universității din București.

Diversele probleme tratate evidențiază preocupările autorului din domeniul studiului biblic al Noului Testament, în interpretarea specifică Bisericii Ortodoxe, alături de interesul de a actualiza permanent studiul la exigențele cercetării moderne academice.

Parcurgând cuprinsul celor șase studii, reținem rezultatele cercetării interpretate de autor, după cum urmează:

1. Metodele studiilor biblice moderne și erminia ortodoxă (p. 11-35).

Autorul pleacă de la faptul că scopul ermeneuticii este unul teologic – spiritual, în sensul că are prioritate vorbirea cu Dumnezeu, și apoi vorbirea despre Dumnezeu, dar nu oricum, ci în Duhul lui Dumnezeu, care ne va „călăuzi la tot adevărul” (Ioan 16,13), călăuzire ce se realizează în Biserică și pentru Biserică.

Pe temeiul acestei precizări, fără a fi împotriva metodelor moderne în domeniul cercetării biblice, autorul evidențiază faptul că erminia ortodoxă le folosește cu mult succes, ca instrumente menite să ne ajute la înțelegerea și aprofundarea Cuvântului lui Dumnezeu, ce conduce la cunoașterea lui Dumnezeu.

2. Nunta din Cana (Ioan 2,1-11). *Câteva note exegetice și teologice* (p. 37-60).

Dată fiind încărcătura teologică a textului care relatează despre participarea Mântuitorului la Nunta

din Cana Galileii, ca început al activității Sale mesianice, săvârșind cu acest prilej prima Sa minune, studiul aduce contribuția la înțelegerea și aprofundarea aspectelor exegetice cu implicații teologice, în primul rând minunea transformării apei în vin, și în acest context rolul Maicii Domnului în realizarea acestei minuni, cât și a implicării Fiului lui Dumnezeu în actul căsătoriei și al familiei.

3. Botezul pentru cei morți (I Corinteni 15,29) *O aluzie enigmatică a Sfântului Apostol Pavel* (p. 61-82).

Problema botezului pentru cei morți la care se referă textul din I Corinteni 15,29 a constituit de-a lungul vremii una din exigențele pauline, de unde și preocuparea exegetică diversificată în lămurirea ei. Făcând o incursiune în istoria exegezei textului, cu prezentarea principalelor ipoteze sugerate de interpretarea patristică și de cea modernă, autorul concluzionează că referirea paulină la botezul pentru cei morți vizează practica îndătinată a botezului creștin, ca fiind compatibilă cu teologia paulină, care interpretează botezul creștin ca pe o moarte și înviere cu Hristos (Romani 6,3-14).

4. „Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos întru Slava lui Dumnezeu Tatăl”, *Mărturisirea liturgică de inspirație biblică* (I Corinteni 8,6; Filipeni 2,11).

Scopul acestui studiu rezidă în evidențierea corelației harice între cultul divin și „Cuvântul lui Dumnezeu, viu și lucrător” (Evrei 4,12) în viața Bisericii și a

credincioșilor în cadrul evlaviei liturgice. Textul: „Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos întru Slava lui Dumnezeu Tatăl, Amin” din cadrul Sfintei Liturghii reprezintă o mărturisire de credință formată din două expresii pauline: „*Unul Domn Iisus Hristos*” (I Corinteni 8,6) și „*să mărturisească toată limba că Domnul este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl*” (Filipeni 2,11). Prin exegeza celor două texte, autorul motivează asocierea lor liturgică, în sensul că ambele texte proclamă dumnezeirea lui Iisus Hristos ca „Domn”, având în același timp o conotație trinitară și o nuanță eshatologică.

5. Epistola I Corinteni a Sfântului Apostol Pavel – Noțiuni isagogice (p. 107-129)

Noțiunile isagogice privind autorul, destinatarii, motivele și scopul scrierii, precum și contextul în care au fost redactate epistolele neotestamentare au o importanță deosebită în dezbateră diverselor probleme cu care s-a confruntat Biserica apostolică. Deși scrierile care alcătuiesc Noul Testament au un caracter ocazional, fiind elaborate ca răspuns la situațiile concrete cu care s-au confruntat credincioșii, rezolvarea diverselor probleme de către scriitorii inspirați de Duhul Sfânt, având o autoritate dumnezeiască, rămân normative în viața creștină ca o *Sfântă Tradiție* ce reprezintă *memoria vie a Bisericii*. În acest sens, Epistola I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel este singura din

corpus-ul paulin, care a fost calificată drept „disciplinară”, datorită faptului că abordează cea mai bogată și diversă tematică, de la probele practice, sociale și morale, până la cele liturgice și dogmatice...

Prezentul studiu are un interes deosebit deoarece luminează toate aspectele isagogice legate de Epistola I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel printr-o abordare concisă, ancorată într-o bibliografie patristică, actualizată prin studiile cele mai recente.

6. „Despre cei ce au adormit nu voim să fiți întru neștiință...” (I Tesaloniceni 4,13). *Învățătura Noului Testament cu privire la cei adormiți* (p. 129-159).

Autorul examinează textele eshatologice neotestamentare în contextele specifice în care au fost surprinse de sfinții autori.

Studiul se deschide cu câteva precizări privind condiția omului căzut și moartea ca răsplată a păcatului, precum și o succintă prezentare a concepției biblice despre alcătuirea omului. În continuare, studiul se referă la moartea și învierea credincioșilor, încheind cu capitolul privind învierea și judecata finală.

Menționăm că toate aceste aspecte, dar în special cele ale eshatologiei pauline, constituie o preocupare de mai mulți ani întreprinsă de *Părintele lector univ. Marian Vild*, sintetizate într-o magistrală teză de doctorat publicată nu de mult (2017) la Editura Universității din București.

Până aici ne-am referit succint la șase studii publicate în prezenta colecție. Cu această ocazie ne-am pus legitima întrebare: *de ce numai șase ?!* ... Fiindcă Părintele lector univ. dr. Marian Vild a elaborat mai multe studii de înaltă ținută științifică publicate cu prilejul mai multor participări academice...

Dar dincolo de această remarcă, vom reține, în concluzie, că învățământul teologic universitar românesc are resurse inepuizabile în afirmarea exegezei ortodoxe, iar studiile *Părintelui Marian Vild* constituie o dovadă convingătoare în acest sens.

Preot prof. univ. dr. Sorin Cosma

Arhim. Veniamin Micle, **Noutăți în Cultura românească, Sfânta Mănăstire Bistrița**, 2016, 323 pp.

Preocuparea științifică și activitatea de cercetare a Părintelui Profesor Arhimandrit Veniamin Micle s-a evidențiat de-a lungul timpului prin numeroase lucrări teologice de mare valoare, multe dintre ele dedicate studiului dogmatic, patristic, istoric dar și misticiei ortodoxe.

Lucrarea de față, prezintă o serie de studii cu o tematică foarte diversificată, ce abordează teme de istorie, evenimente ale trecutului petrecute în apropierea Mănăstirii Bistrița.

Așa cum îl știm, Părintele Arhimandrit Veniamin Micle s-a remarcat ca un minuțios cercetător care aduce la lumină numeroase evenimente ale trecutului nostru mai puțin sau chiar necunoscute. Farmecul muncii sale neobosite fără răgaz îl constituie ineditul temelor aduse în discuție.

Activitatea științifică în munca de cercetare a Părintelui Profesor l-au identificat de-a lungul timpului prin numeroase lucrări de specialitate dedicate trecutului nostru bisericesc și național, reprezintă nota fundamentală a cărții pusă în discuție a distinsului dascăl de teologie.

Și de această dată, tematica lucrării de față abordează cu multă îndrăzneală teme prea puțin cunoscute asupra trecutului nostru. Existența schitului „Sfântul Procopie” de la Sf. Mănăstire Bistrița, constituie emblema bătăliei de la Posada. Din trecutul istoriei Bisericii Ortodoxe Române, putem constata că mari voievozii ai neamului nostru ctitori de neam și de țară, în urma unei victorii reputată pe câmpul de luptă ca drept mulțumire adusă lui Dumnezeu ridicau câte o biserică sau mănăstire. De cele mai multe ori aceasta era închinată unui sfânt militar. Cercetând istoria trecutului nostru, am observat că unul dintre sfinții preferați, alături de marii mucenici Gheorghe și Dimitrie a fost și Sfântul Mare Mucenic Procopie (+303), datorită sfințeniei vieții sale, dar și a vitejiei militare în fața dușmanilor.

În Țara Românească mai sunt cunoscute două biserici închinare Sfântului Mare Mucenic Procopie, ridicate ca urmare a unor victorii obținute în războaie. Hrisoavele din timpul domniei lui Matei Basarab spun că în anul 1641, menționează că voievodul amintit, îl învinge pe Vasile Lupu la Nenișori, localitate situată lângă Gherghița. Ca urmare a acestei victori, Matei Basarab a construit Biserica Domnească din Gherghița cu hramul Sfântul Procopie.

A doua biserică închinată Sfântului Procopie a fost identificată la intrarea în defileul Bistriței din Județul Vâlcea. Despre ea, învățatul rus Kovalevski afirmă, prin anul 1845, dar și o veche tradiție populară, susțin că a existat aici un schit cu hramul „Sf. Mare Mucenic Procopie”, întemeiat cu mult înainte de construcția Mănăstiri Bistrița.

Din cuprinsul lucrării, ne putem forma o primă imagine asupra planului structural al studiului. Capitolele enumerate în cuprinsul lucrării ne dezvăluiesc o abordare originală, extrem de minuțioasă și complexă.

În cuvântul înainte, autorul ne oferă o imagine clară a Sfintei Mănăstiri Bistrița și a rolului pe care ea la jucat în istoria patriei și a bisericii. În primul capitol, autorul localizează bătălia de la Posada în defileul Bistriței, unde a fost construit Schitul „Sfântul Procopie”, pe locul actualei biserici a Sfintei Mănăstiri Bistrița. În capitolul următor, autorul ne oferă detalii legate de „Biserica Bolniței” cu hramul „Schimbarea la Față”, pe care

specialiștii în istoria artei monumentale o încadrează a fi construită între anii 1495 și 1521. Pictura bolniței a fost realizată pe anumite registre în mai multe etape ale timpului istoric.

În lucrarea sa, autorul consemnează aducerea moaștelor „Sfântului Grigorie Decapolitul”, în anul 1498 la Mănăstirea Bistrița și prezența primului episcop al Râmnicului, Macarie Bistrițeanul în anul 1504.

Mai multe capitole sunt dedicate identificării tipografului Macarie ieromonahul, originar din orașul Codlea, situat în apropierea Brașovului. Tipograful Macarie, promotor al primelor cărți de slujbă bisericească pe teritoriul patriei noastre. Prin publicațiile sale, ieromonahul Macarie a ajutat mult la dezvoltarea limbii și culturii române. Scrierile sale au ajuns în toate locurile unde trăiau români.

Răsfoind lucrarea părintelui profesor Veniamin Micle, întâlnim multe informații prețioase legate de anumite personalități ale timpului care și-au legat prezența și numele de Sfânta Mănăstire Bistrița, focar de spiritualitate și cultură românească.

Cu multă bucurie în suflet apreciem la justa ei valoare, lucrarea părintelui Veniamin Micle și o recomandăm pentru studiu și cercetare publicului larg cititor.

Preot dr. Constantin Cilibia

Alexandru Elian, **Doi umaniști greci în Italia: Mihail Sofianos și Teodor Rentios**, Editura Omonia, București, 2019, 210 pp.

Am auzit prima dată de Alexandru Elian de la profesorul meu de Bizantinologie din Facultatea de Teologie din Timișoara, pr. prof. univ. dr. Vasile V. Muntean. Pe atunci sfinția sa ne povestea câte ceva despre personalitatea acestui mare profesor român de Bizantinologie, care a predat la Facultatea de Teologie din Capitală.

M-am bucurat să primesc recent volumul semnalat aici, care este tipărit în condiții grafice foarte bune, fiind însoțit de o evocare a autorului de către acad. Emilian Popescu. Ediția este îngrijită de părintele prof. dr. Vasile V. Muntean de la Lugoj, învățăcel al profesorului de altă dată de Bizantinologie.

Din cele așezate în scris de părintele prof. Muntean, aflăm că avem în față chiar dizertația (teza cum se zice acum) doctorală a prof. Elian, iar „teza este o contribuție remarcabilă la Istoria elenismului din Italia, care se va lectura cu viu interes și de cititorul român, întrucât ea cuprinde și câteva informații legate de istoria și cultura pământeană din Evul Mediu” (p. 9).

Urmează nota editorului din care aflăm că încă de la începuturi editura Omonia „și-a propus să promoveze elenismul din România, fapt ce presupune publicarea lucrărilor unor

iluștri reprezentanți ai școlii române de studii neelene” (p. 11).

O sumară, dar substanțială, bio-bibliografie a acad. Alexandru Elian se găsește la paginile 13-14 și a fost întocmită de acad. Dorina N. Rusu.

Volumul propriu-zis debutează cu o prefață a autorului. Acesta arată că își propune „să prezinte viața și activitatea a doi umaniști greci, puțin cunoscuți, din secolul al XVI-lea: Mihail Sofianos și elevul său Teodor Rentios, originari din Hios, dar trăitori mai mult în Italia, unde s-au remarcat printr-o susținută activitate didactică și științifică” (p. 19).

O documentată introducere asupra elenismului din Italia se regăsește între paginile 23-34 ale volumului.

Partea I a lucrării este dedicată celui dintâi studiat: Mihail Sofianos (pp. 24-146). Avem în față un adevărat studiu monografic al vieții și operei acestui erudit umanist care s-a remarcat prin diferite centre ale culturii italiene ale vremii. Bibliografia folosită este exclusiv străină.

Teodor Rentios are rezervat mai puțin spațiu în cuprinsul părții a II-a (pp. 147-198), pentru că informațiile despre el sunt mai sărace, dar suficiente de relevante pentru a evidenția spiritul cult, preocupările pentru filozofie, pentru literatură și bogata corespondență, care, spre deosebire de cea din contemporaneitate, chiar reprezenta ceva și de aceea se cuvenea păstrată ca pe un tezaur scump.

Cuvântul de încheiere (pp. 199-200) subliniază, dacă mai era cazul, importanța celor doi în contextul

societății italiene din acel veac, întrepătrunderea dintre culturi și civilizații, creatoare de lucruri bune și folositoare pentru omenire.

Părintele prof. dr. Vasile Muntean, așa cum ne-a obișnuit la toate volumele pe care le-a tipărit, a ostenit și la un indice antroponimic (selectiv) (pp. 203-206).

Este o apariție de excepție, care întregește ceea ce știam noi despre bizantinologul Alexandru Elian. Este totodată o restituire a operei acestei personalități a culturii românești și a Bisericii noastre.

Felicitări părintelui prof. Muntean pentru inițiativă și pentru osteneală și așteptăm cu nerăbdare și volumul promis printre rândurile de la pagina 9!

Preot lect. univ. dr. Marius Florescu

George Remete, **Leacuri contra evlaviei**, Editura “Paideia”, București, 2018, 296 pp.

Se spune că talentul, fie el artistic, literar, oratoric, dar nu numai, se împlinește în, și întrece doar de “harul iubirii, dragostei, milei, bunătații și căldurii omenești de nestins”. Însă, zicem noi, și de curașul și asumarea spontaneității, sincerității, libertății, responsabile, de exprimare, de dovedirea abisurilor judecății, urate și murdare, duhninge, ale atâtor decidenți și preinși eminenti ai credinței, cea din “vitrăliile” și limba(jul) căutării greșite, irepsonabile, și, cu asupra de măsură, din cel al superbiei. Și, pentru că am

cerut, la un moment dat, illo tempore, “învață calea, rostește încă nerostitul, scrie încă nescrisul; dezleagă și împărtășește taina, care este mai mult decât “umbra memoriei” și subtitlul unor gânduri, semănând a destin care se împarte între rugăciune și melancolie; adaugă științei adevărul, acuratețea și sobrietatea limbii vorbite odată de Dumnezeu și mai lasă altfel de replici, spre a se opri naufragiul adevărului”, ei bine, de atunci, el, care înțelege mai bine decât noi, marile semnificații, tot (mai) scrie.

Cu alte cuvinte, calea livrescă (unică) și scriitoricească a Părintelui Profesor George Remete s-a aureolat, întâi de toate, printr-o “curiozitate culturală insașiabilă” care a dus la o “structură spirituală caleidoscopică” și, apoi, prin neîncetata, neconținută și continuă “reconstrucție” intelectuală și teologică, ajungând la nivelul de la care poate emite sau decretal; tocmai pentru că a dobândit sau căpătat convingerea și certitudinea că teologia este știința – capodoperă a cunoașterii și a devenirii ori salvării în interiorul culturii. Acest fapt și pentru că, în timp ce teologia este, deseori, ținta insolenței, indolenței și ignoranței, din chiar pricina excesului de claritate sau limpezime, fidelitate și adevăr, în actu, filosofia poate fi suspectată, ciclic, de precaritatea și preaversatilitatea conștiinței directorilor, diortositorilor, talmăcitorilor, reformatorilor și intrușilor ei.

Altfel spus, teologia are bază, fundament și temelie, fiind calea prin care intri în viața, câtă vreme filosofia

se statuează în incert, conducând mai mereu într-un teren sau tărâm hibrid, cu ascendență greu definibilă și previzibilă...

Evlavia (altfel spus, noima care face sufletul să vibreze, dându-I o tensiune și un/o calm/liniște, tainice sau misterioase), componentă suverană a credinței, născând în dinamica ei “certe celebrități”, este minunat și atât de atent tratată, încât este, alături de evlavia paterical – filocalică și patristic – duhovnicească compendiul, canonul, pravila, rânduiala, norma, regula, știința ordonării actului modestiei, discreției și smereniei, dintre cele mai pertinente, în stare ori capabile să salveze, de derizoriu și starea în care drumul firii credinței devine unul contaminat de exhibitionism și (de) abandonarea impardonabilă a dimensiunii ei mirabile de adânc și (de) profund, în care se oglindește numai chipul și lucrarea dumnezeiască; și iată, de aiuristica, manifestă, fățișă ori patologică, a atâtor (i)rațiuni, emoționale ori sentimentale (a acelor “nesimțiri și caraghioslăcuri stupide, care transformă slăbiciunea și ignoranța, chiar și aroganța și esresul în principiu”).

Suntem, prin urmare, întru totul de accord, cu magistrul – autor, decretând, și noi cu deferență și subscriem, pe lângă conceptul teologic, la grația, delicatețea, noblețea, rafinamentul, eleganța, sfiala, condescendența, solemnitatea, înțelepciunea și bunul simț al evlaviei, ca stare și înălțare metanoică (adică calea regală, imperial,

a oricărei deveniri, mentenanțe și “retrageri” creștine.

Fiind, prin excelență, apologetul implicării personale, Părintele Profesor George Remete elaborează un veritabil testimoniu care bate în “cuiule” învățaturii de credință pe “omul – releu”, prin care credința se primește, înmagazinează sau asimilează (atât cât trebuie pentru ca duhul să nu se ră(tă)cească și lumina să nu se stingă) și transmite.

În altă ordine de idei, cartea Părintelui Profesor George Remete poate fi desemnată, fără să exagerăm, ca fiind o altfel de lucrare, puțin inedită, neobișnuită față de celelalte apariții sau publicații semnate de Părintele Profesor.

Aceasta nu este o carte cu “mii” de note de subsol și cu “sute” de autori în lista bibliografică, ci este, mai degrabă, o carte de eseuri, o carte de care, dacă (mai) pui mâna să o citești, te atașezi, “te îndrăgostești” de ea la prima vedere.

Puterea, capacitatea de sinteză, claritatea, limpezimea și acuratețea mesajului precum și jovialitatea cuvintelor din această lucrare, stimulează, impulsionează pe cititor să ajungă, nu atât la rațiunea sau “mintea” mesajului, cât la “inima” acestuia.

Constatăm, observăm faptul că structura sau cuprinsul volomului este determinată de existență celor trei capitole sau părți: *Minora, Moralia și Theologica*.

Așadar, cartea de față pornește lin, ușor și crește în intensitate, ajungând

spre punctul culminant sau vârful aisberg-ului.

Abordarea folosită de autor este una inedită, original și nemaîntâlnită, care prezintă, cu vivacitate și naturalețe, mesaje atât filozofice cât și teologice, reușind, totodată, să contextualizeze și să adapteze cuvântul la cerințele actuale ale societății în care trăim.

În concepția ori viziunea Părintelui Profesor George Remete, sensul vieții nu înseamnă putere, onoruriri, ranguri sau gratificații, care, chiar dacă sunt plăcute pentru majoritatea oamenilor, ele își pierd sensul într-un singur punct și, anume, în fața morții: “Maximul împlinirii omului este moartea; să-ți găsești moartea ta, să faci din moarte suprema putere și demnitate. Scopul și reușita vieții este moartea, adică o viață autentică este pregătită morții. Este de crezut că numai o viață autentică lucrată poate culmina într-o moarte nobilă sau autentică. În orice caz, dacă mormântul tău nu va fi mai grăitor și mai puternic decât viața ta, atunci viața ta nu a fost autentică. De fapt, mormântul tău este autentic dacă arată învierea: nimic mai viu și mai transfigurat decât un mormânt autentic.” (“Moartea mea” – p. 61).

În a doua parte a lucrării, intitulată *Moralia*, Părintele Profesor George Remete ne pofteste, ne invită, pe de-o parte, la aprofundarea unor teme care definesc Noțiunea de moralitate, iar, pe de altă parte, la o dezvoltare serioasă, asumată și pertinentă a acestora.

În cele ce urmează, voi menționa un pasaj ori fragment lămuritor, în acest sens: “Se pare că adâncul ticăloșiei, al mizeriei umane și al răului, nu este răutatea pe față sau mizeria dezgolită, ci amestecul cu aparența bună, sau porcul întors la voma sa: cunoscătorul care, având cunoștința binelui, face răul cu perversiune, amestecând răul cu binele, încât nici el nu mai știe ce este bun și ce este rău. Amestecul grotesc și abject de bine și rău, căruia nu-i mai poate da nimeni de cap, este culmea răului. Autentic în amândouă și, cu adevăr, fals, în amândouă! De multe ori ne mirăm cum este posibil ca urâciunea pustiirii să ajungă tocmai în locul cel sfânt, ne mirăm cum ticăloșia, diabolical, răul și negația, pot să atenteze frontal, radical și ființial, la ființa, bine, adevăr și puritate absolută. Tocmai acesta e secretul, punctul pe i sau importanța acestei sintagme: urâciunea pustiirii nu este urâciune adevărată dacă nu ajunge chiar în locul cel sfânt! Ea nu este cu adevărat urâciune și nu-și merită numele decât dacă ajunge la acea măsură, dacă înfruntă totul, dacă se opune pe față, dacă sfidează binele, puritatea, ființa și Absolutul!” (“Adâncul Răului” – p. 88-89).

A treia, adică ultima parte a cărții, intitulată *Theologica*, demonstrează faptul că omul are șansa și posibilitatea redobândirii raiului, edenului, pradisului pierdut. Această parte a lucrării de față are meritul extraordinar de a ne prezenta un discurs asemenea unui labirint, care este decriptat de

către autor prin interpretarea pertinentă, argumentată și adecvată, a mântuirii cuvintelor și a ideilor pe care Părintele George Remete le așează în această carte.

Referindu-se la omul fără Dumnezeu, autorul vorbește despre ispita ființei și a neființei: “Omul fără Dumnezeu este un neant care-și gândește propria neființă. Sfântul Siluan Athonitul zice că omul fără Dumnezeu este pământ și păcat. Numai prin Dumnezeru gândește și ajunge omul ființa: Întru Lumina Tu vom vedea lumină! Numai nimicul din om vorbește despre neființă și numai plinul din el vorbește despre plinătate. Iar dacă începe să creadă în nimic și neființă, atunci a început să intre în el neființa și nimicul, a început să se golească. Nu vorbești despre bine și frumos dacă nu există în tine bunătate și frumusețe, nu vorbești despre rău și urât dacă nu sunt și în tine. Ceea ce cultivi, aceea ești!” (p. 209).

Deși această carte sau lucrare este una polemică, cu toate acestea (ne) înfățișează lucruri pe care nu le putem contesta, sunt (am putea spune), fără să fim pleonastici în exprimare, niște adevăruri adevărate, veridice și autentice.

Și, în acest sesns, vom încerca să surprindem tema revelației și a copilului, pe care autorul o prezintă într-un mod cu totul special sau aparte: “Copiii sunt ochii lui Dumnezeu iar mamele lor sunt inima lui Dumnezeu pe pământ. Copiii sunt ochii lui Dumnezeu, în două sensuri: (1) În

sensul că, prin ei, Îl putem vedea pe Dumnezeu, și, totodată, (2) în sensul că, prin el ei, vedem privirea lui Dumnezeu, observând faptul că suntem văzuți de Dumnezeu.

În acest al doilea fel, ochii copiilor nu sunt angelici ori serafici, ci sunt neîndurații ochii de gheață. Putem înțelege această calitate dumnezeiască a ochilor copiilor dacă înțelegem că orice condamnare umană poate fi recuzată; în schimb, dacă te-a condamnat un copil, ești pierdut. La condamnarea ochilor copilului nu mai există recurs. Ei sunt ochii lui Dumnezeu nu în sensul că, în ochii copiilor, noi vedem cum Dumnezeu ne vede, că, prin ea noi prindem privirea lui Dumnezeu care ne privește. După aceea vine și simțirea că noi putem să-l privim pe Dumnezeu. Chiar și numai așa, și nu-L poți Evita pe Dumnezeu!” (“Copilul” – p. 222-223).

În altă ordine de idei, acest volum menționează câteva pagini despre regretabila adoptare a falsei evlavii, care este o formă denaturată și ipocrită ori fățarnică a credinței, care nu mai ipostaziază fondul problemei, respective credința veritabilă și autentică, *Prototipul*, ci adoptă un mod sentimental și petist evlavios: “Ce-L întristează mai tare pe Dumnezeu: nesimțirea celor ce nu vor să știe de El sau șantajul sentimental al celor care, imediat ce sunt atinși de o suferință, se convertesc rapid la credință? Credința este precum viața: nu dulce ci, adevărată, reală și bună.

Iar evlavia este materializarea sau maneaua credinței, după cum turneele teologice sunt maneaua teologiei” (p. 249).

Sfinții Părinți, când vorbesc despre evlavie, se referă la credință, la cunoașterea lui Dumnezeu.

Părintele Profesor George Remete nu atacă, în cadrul lucrării sale, acea evlavie sănătoasă și chiar indispensabilă vieții (spirituale) omului, ci condamnă formele denaturate, deteriorate, degradate și falsificate ale evlaviei.

Prin falsificarea evlaviei, autorul subliniază fundamentalismul bolnavicios în diferitele sale ipostaze, fiind în asentimentul viziunii teologului “Jaroslav Pelikan, care are o celebră frază sau afirmație, în acest sens: “Tradiția este credința vie a celor morți, iar tradiționalismul este credința moartă a celor vii!”

În concluzie, expunerea credinței, contestarea, specularea, răstălmăcirea, deturnarea, denaturarea ei versus reiterarea nostalgică, nevoia și visul unei epifanii/teofanii și ulterioare anastasi, tocmai spre a o scăpa de formularistica aplatizării și (de) reducionismul afectiv – sentimental și mental, îl determină pe vrednicul autor, să adordeze, să elaboreze și să ordoneze sui generis implicarea, vitalitatea, vigoarea, realitatea, probitatea, irepresibilitatea, generozitatea, înrădăcinarea, intimitatea, taina, misterul și paradoxul credinței, ca imagine divină în facerea și refacerea istoriei”. Și a sublinia, ferm și apăsat, că doar credința (numai

credința în Dumnezeu iar nu credințele) este aceea care dirijează toată energia (resursa vitală), spre eliberarea persoanei de limitele și ecartul univesrului fizic; credința fiind, deci, “înțelegerea și trăirea, adică, deplinătatea adevărului și a vieții”.

Iar credinciosul fiind inspirat și proniat, călăuzit sau îndrumat la înțelegere, prudență ori precauție, tocmai spre a (se) evita (lucru de care nu se dezic ateismul și alte credințe) “Judecățile de valoare scrâșnite și (s) forțarea limitelor fantasticului; și a trăi sau a înțelege, cu calm, echilibru, luciditate, discernământ și atâta luare aminte, cântecul de izbândă, victorie, biruință și (de) slavă și “cine/ce suntem” din întâlnirea genuine și providențială cu universal de forme și aspirații ale unei minunate schimbări, taborice, la față.

Altiminteri, în încheiere, vom sublinia faptul că, volumul ori cartea Părintelui Profesor George Remete reprezintă, ca și celelelalte lucrări ale sale, pentru cultura teologică românească, atât un catalizator de stare meditative, cât și un support veritabil pentru consolidarea, întărirea în credință și sporirea, progresul ori creșterea în virtute!...

Această carte, să știți, nu vă smintiți, căci, știm de Sfinții Părinți ai Bisericii că, doar smintiții se smintesc, cartea de față constituie, de fapt și, în fapt, o vrednică lucrare de dezmințire și desmintire a omului contemporană!...

Încă odată, adresez sincere felicitări, alese aprecieri și urări de multe împliniri și deosebite succese, în continuare, harnicului și vrednicului teolog - Pr. Prof. Univ. Dr. George Remete!...

Dr. Stelian Gomboș